

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

ЮРЧУК ГАЛИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.71

**РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
НА ОСНОВІ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи
Національного банку України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Мищенко Володимир Іванович,
Українська академія банківської справи,
в.о. ректора

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Науменкова Світлана Валентинівна,
Українська академія банківської справи,
завідуюча кафедрою фінансів;
кандидат економічних наук, доцент
Мірошниченко Олександр Володимирович,
ТОВ “Синдикат”, м. Суми, директор

Провідна установа – Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, кафедра фінансів,
грошового обігу та кредиту,
Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Захист дисертації відбудеться “__” _____ 2003 р. о __ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.081.01 в Українській
академії банківської справи за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української
академії банківської справи за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петро-
павлівська, 57.

Автореферат розісланий “__” _____ 2003 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Коваленко В.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Становлення і розвиток ринку фінансових послуг в Україні відбувається в період створення ринкової економіки та елементів її інфраструктури. Цей етап співпав з кардинальними змінами у світовій економіці, які визначаються процесами глобалізації фінансових ринків і міжнародною інтеграцією фінансових інститутів, утворенням, інтеграцією та монополізацією ринків окремих фінансових інструментів міжнародними об'єднаннями банків та інших фінансових компаній. Ці процеси призводять до різкого зростання транскордонних переміщень товарів, капіталів, послуг, технологій, інформації.

Новітні технології поступово трансформують основні принципи традиційної ринкової економіки, в т.ч. у фінансово-банківській сфері. З кінця ХХ ст. технологічною основою розвитку ринку фінансових послуг і одним із головних факторів глобалізації фінансових ринків стала міжнародна інформаційна мережа Інтернет. Результати активного і різнобічного використання можливостей Інтернет провідними банками та іншими фінансовими установами світу свідчать, що з впровадженням інтернет-технологій розпочався новий етап розвитку ринку фінансових послуг, який характеризується надзвичайно високою динамічною фінансових потоків. Характерною тенденцією став активний вихід на ринок високотехнологічних фінансових послуг нефінансових установ, що призводить до загострення конкуренції та перерозподілу клієнтської бази.

У зв'язку з цим важливою складовою стратегії розвитку фінансово-банківських установ України повинна стати розробка і впровадження високотехнологічних фінансових інструментів та продуктів з метою динамічного розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг і забезпечення управління фінансовими потоками у системах електронного бізнесу. Це зумовлює необхідність вивчення світового досвіду розвитку ринку сучасних фінансових послуг з метою його узагальнення і практичного застосування. Тому тема дисертаційного дослідження є актуальною, має важливе теоретичне та практичне значення і потребує подальшої розробки.

Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання формування і розвитку ринку сучасних фінансових послуг стали провідними темами досліджень відомих зарубіжних економістів. Ці проблеми відображено і у вітчизняній науковій літературі, зокрема, у дослідженнях О.Д. Василика, В.В. Вітлінського, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, В.М. Кравця, А.І. Кредісова, В.І. Міщенко, О.М. Мозгового, А.М. Мороза, С.В. Науменкової, Ю.М. Пахомова, М.І. Савлука, А.С. Савченка, В.С. Стельмаха, В.П. Страхарчук, М.Ф. Тимчука, А.С. Філіпенка, В.А. Ющенко та інших. У своєму дослідженні автор також опирався на рекомендації з проблем розвитку сучасних фінансових послуг міжнародних фінансових інституцій, використав численні статистичні матеріали, що вийшли друком або доступні в Інтернет.

Ставлячи за мету наукове обґрунтування напрямків розвитку ринку фінансових послуг, автор виходив, насамперед, із необхідності розширення та вдоско-

налення обслуговування учасників фінансових ринків на основі впровадження інноваційних фінансових інструментів і продуктів, які сприяли б зміцненню ресурсної і клієнтської бази фінансово-банківських установ, підвищенню ефективності їх діяльності та інтеграції у світовий ринок фінансових послуг.

Все вищевикладене й обумовило вибір об'єкта дослідження, спрямованість теми, її теоретичну та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення і висновки дослідження було використано при виконанні науково-дослідних тем “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер державної реєстрації 0102U006965) і “Стан і перспективи розвитку банківської системи України” (номер державної реєстрації 0190044204). До звітів за цими темами включено пропозиції автора щодо стратегії розвитку ринку фінансових послуг на основі застосування фінансовими установами високотехнологічних фінансових інструментів і продуктів та моделей обслуговування.

Обраний напрямок дослідження узгоджується також із задачами наукового супроводження ряду законодавчих і нормативних актів держави, зокрема, Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 р. № 2664-III, Указу Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” від 31.07.2000 р. № 928/2000.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є комплексний аналіз розвитку ринку фінансових послуг на основі сучасних платіжних інструментів і систем електронного бізнесу, виявлення перспективних напрямків і механізмів їх застосування в Україні, а також розробка конкретних рекомендацій та пропозицій щодо їх практичного використання вітчизняною фінансово-банківською системою.

Досягнення поставленої мети зумовило розв'язання наступних задач:

- провести аналіз сучасного стану, основних проблем і чинників розвитку електронних фінансових послуг та систем е-бізнесу в Україні;
- проаналізувати вплив технологій на розвиток ринку фінансових послуг, ефективність і якість їх надання та на розширення клієнтської бази;
- визначити і узагальнити основні тенденції та бізнес-стратегії надання фінансових послуг із застосуванням сучасних технологій;
- проаналізувати природу електронних грошей, основні аспекти їх впровадження та використання;
- здійснити порівняльний аналіз та провести класифікацію систем електронного бізнесу у фінансовій сфері та електронної комерції, виявити їх переваги і недоліки щодо перспектив розвитку в Україні;
- обґрунтувати основні умови створення в Україні ринку фінансових послуг на основі сучасних платіжних інструментів та систем е-бізнесу;
- визначити основні чинники ризиків систем фінансових інтернет-послуг і запропонувати методологію їх оцінки з метою управління ризиками;

- запропонувати перспективні бізнес-моделі електронного бізнесу для впровадження на ринку фінансових послуг в Україні.

Об'єктом дослідження є організація ринку фінансових послуг на основі систем електронного бізнесу.

Предметом дослідження є обґрунтування механізмів і шляхів розвитку та забезпечення ефективності функціонування ринку фінансових послуг на основі використання систем електронного бізнесу.

Методи дослідження. Залежно від конкретних цілей і задач використано відповідні методи дослідження економічних процесів і економічного аналізу їх взаємозв'язків: порівняльного і багатофакторного аналізу, аналізу і синтезу, групувань, експертних оцінок, поєднання теоретичного і емпіричного, економіко-математичного моделювання та інші.

Дослідження еволюції ринку фінансових послуг, особливостей розвитку фінансових інтернет-послуг та класифікація систем е-бізнесу здійснювалися з використанням методів порівняльного аналізу, групувань, експертних оцінок. Характер впливу впровадження в Україні нових платіжних інструментів на обсяг грошових агрегатів досліджувався з використанням методів кореляційного аналізу і множинної лінійної регресії. Класифікації ризиків поставки фінансових послуг в системах е-бізнесу, розробка методики оцінки цих ризиків та їх чинників виконані на основі використання методу аналізу ієрархій складних систем, порівняльного аналізу, групувань, аналізу і синтезу та експертних оцінок.

Наукова новизна одержаних результатів визначається внеском автора у розв'язання актуальної наукової задачі розробки концептуально-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо розвитку ринку фінансових послуг, які полягають у наступному:

- суттєво поглиблено економічний зміст і взаємозв'язок категорій “ринок фінансових послуг”, “електронний бізнес”, “електронна комерція”;
- вперше розроблено стратегію створення і використання банківськими установами супермаркетів фінансових інтернет-послуг з метою виходу на ринок сучасних фінансових послуг та розширення клієнтської бази;
- доведено необхідність та обґрунтовано організаційні аспекти створення за участю банків інституціональних основ е-бізнесу у формі торгових домів і торгових майданчиків та запропоновано основні методи управління фінансовими потоками в цих системах;
- розвинуто основні принципи, умови та особливості створення і функціонування в Україні ринку фінансових послуг на основі систем е-бізнесу;
- вперше розроблено схему організації кредитних інтернет-аукціонів, які сприятимуть консолідації активів, розвитку конкуренції на кредитному ринку, оптимізації процентних ставок, підвищенню прибутковості банків;
- удосконалено схему взаємовідносин банків з іншими учасниками систем е-бізнесу на фінансовому ринку при використанні нових платіжних інструментів і механізми гарантування угод в цих системах;
- дістали подальшого розвитку методологічні засади оподаткування операцій електронного бізнесу на вітчизняних фінансових ринках;

- обґрунтовано методичні засади практичної оцінки і зниження впливу ризиків систем фінансових інтернет-послуг та е-бізнесу.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження визначається обґрунтованими пропозиціями щодо вдосконалення діяльності суб'єктів господарювання на ринку фінансових послуг на основі застосування систем е-бізнесу. Теоретичні положення дисертації доведені до рівня конкретних пропозицій, які можуть бути використані фінансово-банківськими установами для розробки стратегічних планів розвитку обслуговування клієнтів і формування портфеля конкурентноспроможних послуг.

Пропозиції стосовно створення інституціональних основ е-бізнесу можуть бути використані банками та їх клієнтами при розробці запропонованих бізнес-моделей та організації управління фінансовими потоками в них.

Методику оцінки ризиків у системах фінансових інтернет-послуг фінансовим установам доцільно використовувати для прогнозування рівня можливих ризиків при виході на нові сегменти ринку фінансових послуг.

Ряд практичних результатів дослідження використано при розробці проектів Законів України “Про банки і банківську діяльність”, “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” і при підготовці нормативних актів Національного банку України, зокрема, “Положення про впровадження платіжних карток міжнародних платіжних систем у розрахунках за товари, надані послуги та при видачі готівки”, “Правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України”, “Положення про застосування іноземної валюти в страховій діяльності” та проекту “Комплексної програми розвитку банківської системи України на 2003-2005 рр.”

Крім того, одержані результати дослідження використовуються при викладанні навчальних дисциплін “Фінанси”, “Фінансовий менеджмент”, “Аналіз банківської діяльності”, “Управління фінансовими ризиками”, спеціальних курсів з проблем застосування Інтернет і корпоративних фінансово-банківських мереж для розширення операцій, підвищення рівня та якості обслуговування клієнтів банками.

Наукові результати, що виносяться на захист, одержані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях.

Особистий внесок здобувача полягає в суттєвому поглибленні економічного змісту категорій “ринок фінансових послуг”, “електронний бізнес” і “електронна комерція”; обґрунтуванні основних умов і шляхів створення та функціонування в Україні ринку фінансових послуг на основі систем е-бізнесу; розробці організаційних схем створення супермаркетів фінансових інтернет-послуг і систем е-бізнесу у формі кредитних аукціонів, торгових домів і торгових майданчиків; обґрунтуванні принципів управління фінансовими потоками і механізмів гарантування угод у системах е-бізнесу; класифікації фінансових ризиків систем фінансових інтернет-послуг і методики їх практичної оцінки.

У роботі [4] автором проаналізовано досвід участі провідних банків світу в системах е-комерції, висвітлено поняття е-грошей та обґрунтовано перспективи їх застосування і проблеми регулювання обігу. У [8] автором проаналізовано проблеми і тенденції розвитку провідними фінансовими установами фінансових послуг на валютних і фондових ринках світу. У статті [9] запропонована стратегія розвитку банками послуг у мережі Інтернет і створення супермаркетів фінансових інтернет-послуг. В [10] автор досліджує еволюцію е-бізнесу, класифікує бізнес-системи е-комерції, можливості їх застосування на ринку фінансових послуг та пропонує основні засади участі в них банківських установ.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження оприлюднені автором на конференціях і семінарах. Серед них: Міжнародний науково-практичний семінар “Механізми регулювання регіонального ринку праці” (м. Львів, 2001), Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2001, 2002), Науково-практична конференція “Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи” (м. Харків, 2002).

Крім того, результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Української академії банківської справи та на регіональних семінарах з питань валютного регулювання і зовнішньоекономічної діяльності банків.

Наукові публікації. Результати досліджень знайшли відображення в 11 наукових працях, із яких 9 опубліковано у фахових виданнях, загальним обсягом 8,2 д.а., з яких особисто автору належить 5,7 д.а.

Структура і зміст дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи – 209 сторінок, у т.ч. на 39 сторінках розміщено 20 таблиць, 7 ілюстрацій, 6 додатків та список використаних джерел із 250 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **першому розділі** дисертації “Еволюція ринку фінансових послуг та особливості його розвитку в умовах становлення інформаційного суспільства” охарактеризовано фінансові послуги як важливу складову фінансового ринку, що забезпечує ефективний обіг капіталів, сприяє розвитку товарно-грошових відносин та відображає рівень попиту на ці послуги.

Аналіз розвитку фінансових послуг свідчить, що їх еволюція тісно пов’язана з етапами розвитку суспільства, причому націленість на задоволення потреб клієнтів визначала напрямок їх розвитку, спонукала до застосування нових фінансових інструментів і технологій, які дозволяли розширювати клієнтську і ресурсну базу фінансових установ. Про це свідчить впровадження платіжних карток як першого етапу технологічної революції на ринку фінансових послуг, яка призвела до структурної перебудови і стрімкого зростання сегмента роздрібних послуг банків, сприяла створенню нових технологій і виробництв.

Важливий чинник успіху фінансових установ – націленість на нові технології в епоху становлення інформаційного суспільства, що знайшло свій прояв

у застосуванні надсучасних “метатехнологій”, ефективного впровадження яких стало можливим з досягненням державами та їх фінансовими інституціями високих економічного, інтелектуального і технологічного рівнів. Проте їх поширення зменшило значення фінансових ресурсів як головного джерела могутності і призвело до певного знецінення традиційних технологій. Ступінь причетності до створення метатехнологій стає вагомим фактором економічної безпеки держав, конкурентноздатності корпорацій та піднесення добробуту населення.

Одним із результатів технологічної революції стало створення електронних грошей, які Директива ЄС № 2000/46/ЄС визначає як “вимогу до емітента, яка: 1) зберігається на електронному пристрої; 2) емітується після отримання коштів в розмірі не менш ніж грошова вартість, що емітується; 3) приймається як засіб платежу не тільки емітентом, але й іншими фірмами”.

Аналіз природи е-грошей переконує, що інновації, не змінюючи суспільно-економічної сутності грошей, призводять до створення інших форм грошей, які повинні забезпечувати номінальну вартість, бути зручними у використанні, захищеними від фальсифікації, шахрайства тощо. Їх властивості й принципи застосування свідчать, що е-гроші, як інформаційний еквівалент вартості, є дешевим засобом масових платежів, що сприяє проведенню ефективної грошово-кредитної політики центральними банками та ефективному обслуговуванню фінансових і товарних операцій банківською системою.

Створення глобальних інформаційних мереж (насамперед, Інтернет) сприяло подальшому розвитку е-комерції, як методу купівлі/продажу продукції, послуг та інформації через інформаційно-комп’ютерні мережі, та спричинило утворення е-бізнесу, який стимулював зміни в організації діяльності підприємств на основі інтеграції систем і процесів, що взаємодіють при створенні вартості. Моделі е-бізнесу, включаючи в себе е-комерцію та охоплюючи всі внутрішні процеси компанії, не лише функціонально складніші, а й фокусуються, насамперед, на внутрішніх процесах учасників і забезпечують їх оптимальну взаємодію з навколишнім середовищем за допомогою інформаційних мереж.

В дисертаційній роботі автор класифікує основні бізнес-моделі е-комерції та е-бізнесу, підкреслюючи таку характерну їх особливість: серед широкого спектра бізнес-операцій, які передбачає більшість з цих моделей, як правило, присутні платіжні трансакції та інші фінансові послуги. Тому ефективність цих систем може бути забезпечена лише при активній участі банків. Форма такої участі залежить як від стратегії та позиціонування банку, так і від умов зовнішнього середовища (соціально-економічне становище, особливості правового регулювання, розвиток ринків тощо).

Аналізуючи класи міжкорпоративних бізнес-моделей сектора B2B (“бізнес для бізнесу”, business-to-business), автор розглядає принципи їх реалізації з урахуванням особливостей застосування на ринку фінансових послуг. Характерні риси цих бізнес-моделей свідчать, що вони, постійно взаєморозвиваючись та інтегруючись, відкривають нові можливості комплексного обслуговування учасників внутрішніх і зовнішніх ринків. Значні обсяги фінансових потоків

(табл. 1) у вже впроваджених у світі системах та дослідження зарубіжних аналітиків свідчать, що в ХХІ ст. е-бізнес значною мірою впливатиме на розвиток економіки, ефективність грошової політики і фінансових ринків. Всі ці фактори визначають об'єктивну необхідність розвитку електронного бізнесу в Україні.

Таблиця 1

Обсяги електронної комерції в окремих країнах світу в 2000 р.

Країна	Електронна комерція		ВВП у цінах 1999 р.	
	млрд. дол. США	частка світового обсягу, %	млрд. дол. США	частка світового обсягу, %
США	488,7	74,4	8350,1	21,5
Японія	31,9	4,9	3042,9	7,8
ФРН	20,6	3,1	1837,8	4,7
Канада	17,4	2,6	726,1	1,9
Великобританія	17,2	2,6	1234,4	3,2
Франція	9,9	1,5	1293,8	3,3
Італія	7,3	1,1	1196,3	3,1
Всього у світі	657,2	100,0	38804,9	100,0

У другому розділі роботи “Аналіз особливостей організації надання фінансових послуг в мережі Інтернет” на основі аналізу проектів фінансових установ проведено класифікацію фінансових інтернет-послуг як одного з найпривабливіших і найперспективніших напрямків е-бізнесу, що охоплює фінансові послуги в мережі Інтернет та сферу фінансового забезпечення е-комерції. Автор вважає, що їх бурхливий розвиток – закономірний результат постійної зацікавленості фінансових компаній у розширенні та урізноманітненні послуг і забезпеченні їх привабливості. Інтернет корінним чином змінює звичну модель ділових взаємовідносин з клієнтами, роблячи їх більш динамічними, і створює нову модель поведінки споживачів фінансових послуг, забезпечуючи клієнтам доступ у режимі реального часу до персоніфікованої інформації та можливість оперативного управління ресурсами.

Дослідження особливостей організації інтернет-банкінгу свідчать, що ця форма обслуговування клієнтів є логічним розвитком інших систем “домашнього банкінгу” (телефонного, РС-банкінгу, відеобанкінгу), які також дозволяють клієнтам дистанційно управляти своїми рахунками. Але і-банкінг, завдяки можливості забезпечити високу надійність, оперативність і доступність послуг, став одним із найбільш рентабельних продуктів більшості провідних банків світу.

З метою виходу на нові фінансові ринки і надання комплексних послуг провідні фінансові корпорації (Citigroup, Barclays тощо) модернізують свої бізнес-процеси, інвестуючи у високотехнологічні рішення у партнерстві з технологічними компаніями. Так, технології і-банкінгу, започатковані в 1995 р., згодом поширилися в Західній Європі, досягли всіх континентів, в т.ч. країн СНД, а нині одним із динамічних напрямів розвитку ринку фінансових послуг стало створення систем “мобільних фінансів”, які поєднують можливості Інтернет і стільникового зв'язку.

Застосування систем і-банкінгу призвело до зростання конкуренції на ринку банківських послуг завдяки активному виходу на ринок інших фінансових посередників і небанківських корпорацій у співдружності з фінансовими й технологічними компаніями, що володіють новітніми інформаційними технологіями. Причому ці тенденції характерні для всіх сегментів ринку фінансових послуг.

Аналізуючи основні етапи і форми розвитку інтернет-трейдингу як бізнес-моделі е-комерції на фінансових ринках, автор відзначає, що він дозволяє фінансовим посередникам надавати клієнтам широкі можливості оперування активами на валютних і фондових ринках, перетворює інформацію у товар, змінює характер і динаміку ринків, що проявляється у різкому зростанні кількості операцій і швидкості обороту капіталу, скороченні часу прийняття рішень і реакції учасників на зміни ринкової ситуації. Системи і-трейдингу уможливили вихід на ринки маси дрібних інвесторів, сприяли зростанню ліквідності ринку, створили принципово нове конкурентне середовище та активізували створення нових торгових майданчиків і брокерських систем, фінансових інструментів і технологічних стандартів.

Аналіз послуг провідних компаній (Merrill Lynch, Charles Schwab) свідчить, що і-трейдинг призвів до подальшої глобалізації фінансових ринків і перегляду ключових концепцій їх функціонування, трансформувалася бізнес традиційних інвестиційно-брокерських компаній і реструктуризував усі його види (поставка інформації, послуги брокерів, клірингових, платіжних і депозитарних систем) та вивів на ринки молоді технологічні компанії, які запропонували повний пакет фінансових послуг. На ринку почали домінувати класичні та дисконтні онлайн-брокери (в т.ч. банки), які надають послуги в режимі реального часу.

На валютному ринку у 80-ті роки ХХ ст. було створено електронні дилінгові системи, до яких було підключено термінали банків-дилерів, а згодом – брокерські системи з прямим доступом на ринок середніх і дрібних банків. Їх інтеграція з інформаційно-торговими системами провідних банків утворила глобальний міжбанківський і клієнтський цілодобовий валютний ринок. Тому активне впровадження інтернет-послуг розпочалося у світі лише в 2000 р. і для закріплення своєї присутності на ринку компанії активно втілюють проекти, які істотно розширюють можливості операторів і клієнтів, що призвело до утворення нових ринків, трансформації та подальшої концентрації існуючих.

Впровадження торгових інтернет-систем сприяло розширенню прямих угод з купівлі-продажу валют, вивело на ринок брокерські, страхові та нефінансові компанії. Це спричинило подальше зближення міжбанківського і клієнтського ринків. З метою збереження своєї ролі банки прагнуть до консолідації інтересів у формі альянсів, які стають організаторами торгівлі на об'єднаному ринку. Яскравим прикладом є проект *Volbroker.com*, який у 2000 р. розпочали постійні конкуренти на ринку валютних опціонів – Citibank, Deutsche Bank і Warburg Dillon Read.

Аналіз ринку страхування свідчить, що Інтернет став важливим каналом взаємодії страховиків і клієнтів, а це сприяє створенню нових бізнесів, найбільш перспективні з яких – розміщення ризиків на аукціонах і біржах у режимі

реального часу, страхування ризиків е-бізнесу тощо. Ця модель е-комерції найбільш розвинута в США, причому страхові системи надають безкоштовні довідкові послуги з різних питань бізнесу. Така стратегія залучення клієнтів сприяє створенню нових продуктів і прогресивних моделей обслуговування, виходу страховиків на нові ринки. Подібні бізнес-моделі та стратегії використовують страховики Європи, але більшу увагу компанії приділяють розробці нормативних документів та їх погодженню з міждержавними інституціями.

Автор доводить, що на основі інтернет-технологій активно переоснащуються фінансові ринки країн, що розвиваються, і країн із перехідною економікою. Одними з найвищих є темпи зростання ринку фінансових інтернет-послуг в Росії. Так, і-трейдинг там впровадили в середині 1999 р., а вже в 2002 р. частка інтернет-операцій секції фондового ринку ММВБ перевищила 70 % загальної кількості та 50 % обороту.

Аналізуючи ринок фінансових послуг України, автор вважає, що його обсяг і рівень визначаються загальноекономічною ситуацією в країні. Тому, попри значні потенційні можливості, малорозвинутими залишаються страхові послуги, а велика кількість страховиків з незначними активами вказує на ризикованість та ймовірну нестабільність ринку. Фондовий ринок також далекий до насичення, хоча має більш розвинуту інфраструктуру. Проте ряд компаній активно працюють над створенням конкурентних систем обслуговування клієнтів на основі сучасних технологій, що свідчить про врахування ними основних тенденцій на ринку фінансових послуг.

На організованому фондовому ринку України провідну роль серед семи фондових бірж і двох торгово-інформаційних систем відіграє асоціація ПФТС, яка завдяки застосуванню інтернет-технологій забезпечує торгівлю фінансовими інструментами первинного і вторинного ринків у режимі реального часу. Але навіть ПФТС залишається, насамперед, інформаційною системою, яка оперативно поставляє інформацію про тенденції ринку – адже 90 % договорів укладаються поза організованим ринком.

Найпотужніший учасник ринку фінансових послуг – банківська система, серед вагомих здобутків якої у сфері високотехнологічних послуг – депозитарій державних цінних паперів, послуги фізичним особам за картками міжнародних і національної платіжних систем. Багато банків надають інформаційно-довідкові інтернет-послуги, хоча більшість цих проектів – системи початкового рівня. Провідні банки (Приватбанк, “Аваль”, Перший Український Міжнародний, Укрсиббанк, Кредитпромбанк) вже розпочали проекти з інтернет-банкінгу та е-комерції.

Створення інформаційних інтернет-ресурсів розпочали державні органи, що свідчить про практичну реалізацію Указу Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”. Інформаційні фінансові інтернет-послуги надають ряд нефінансових установ, з’явилися інтернет-магазини, але ринок фінансових інтернет-послуг України перебуває в стадії становлення.

У **третьому розділі** дисертації “Напрямки розширення та вдосконалення ринку фінансових послуг в Україні” обґрунтовано, що у сучасних умовах одним із факторів розвитку фінансового обслуговування, зайняття фінансовими установами країни чільних позицій на цьому ринку та їх інтеграції у світові фінансові ринки є впровадження інтернет-технологій, які стали стандартами для лідерів ринку фінансових послуг, а рівень їх розвитку стає одним із критеріїв конкурентоспроможності учасників. Тому автор пропонує комплексну програму освоєння ринку фінансових інтернет-послуг фінансово-банківською системою України.

В дисертаційній роботі обґрунтовано, що в умовах зростаючої конкуренції, коли традиційні способи отримання прибутку вже задіяні, а корпоративні клієнти розподілені, перед банками особливо гостро постає завдання переосмислення ринкової стратегії з метою визначення свого місця на ринку і формування відповідного портфеля фінансових послуг. Тому на етапі створення інфраструктури е-бізнесу банки є найбільш підготовленими суб'єктами, здатними взяти на себе функції автентифікації учасників і гарантування виконання зобов'язань в угодах е-комерції.

Стратегія виходу банків на ринки фінансових інтернет-послуг, на думку автора, полягає в реалізації трьох комплексних проектів:

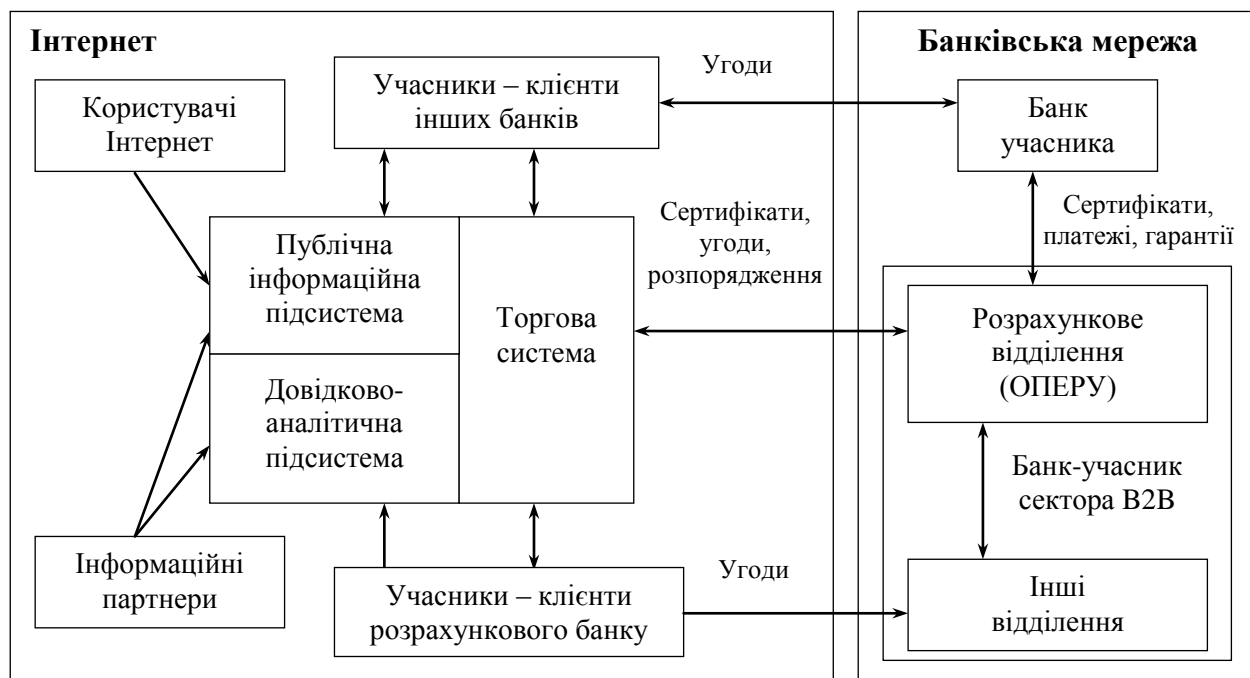
- створення корпоративних інформаційно-довідкових систем і розвиток їх до рівня супермаркетів фінансових інтернет-послуг;
- розробка підсистем інтернет-банкінгу та їх інтеграція у діючі СЕП;
- розробка і впровадження систем е-бізнесу за участю клієнтів банків.

В дисертаційній роботі обґрунтовано основну функціональність і клієнтську базу проектів та запропоновано заходи щодо захисту інвестицій, збільшення їх життєвого циклу, забезпечення інформаційної взаємодії між системами.

Інтернет-банкінг є необхідною складовою сучасної інфраструктури банківських послуг і передумовою розвитку е-бізнесу. Причому до обслуговування внутрішніх систем типу “бізнес-бізнес” (B2B) банки і клієнти найбільш підготовлені завдяки банківській мережі платежів, яку, на думку автора, слід розглядати як основу інтернет-банкінгу (рис. 1). Тому достатньо створювати не повнофункціональні системи інтернет-платежів, а лише підсистеми інтернет-банкінгу та інтегрувати їх у діючі корпоративні СЕП, що значно мінімізує необхідні інвестиції.

Рівень розвитку банківської системи суттєво впливає на стратегії фінансових і товарних ринків. Однак надання лише традиційних фінансових інтернет-послуг, навіть при їх низькій капіталомісткості, ще не є джерелом прибутків і значного розширення клієнтської бази, а лише сприятиме утриманню клієнтів і зниженню витрат на їх обслуговування. Автор обґрунтовує, що сферою додаткових прибутків може стати е-комерція, розвиток якої супроводжується значним обігом капіталів. У роботі доведено пріоритетність розвитку в Україні проектів у секторі B2B – найбільш вагомій частині угод е-комерції, частку якої оцінюють в 85-90 % сумарного обсягу трансакцій е-комерції. Освоєння цього

ринку дозволить мінімізувати витрати за межі банків, підвищить їх роль у реалізації фінансової стратегії клієнтів.

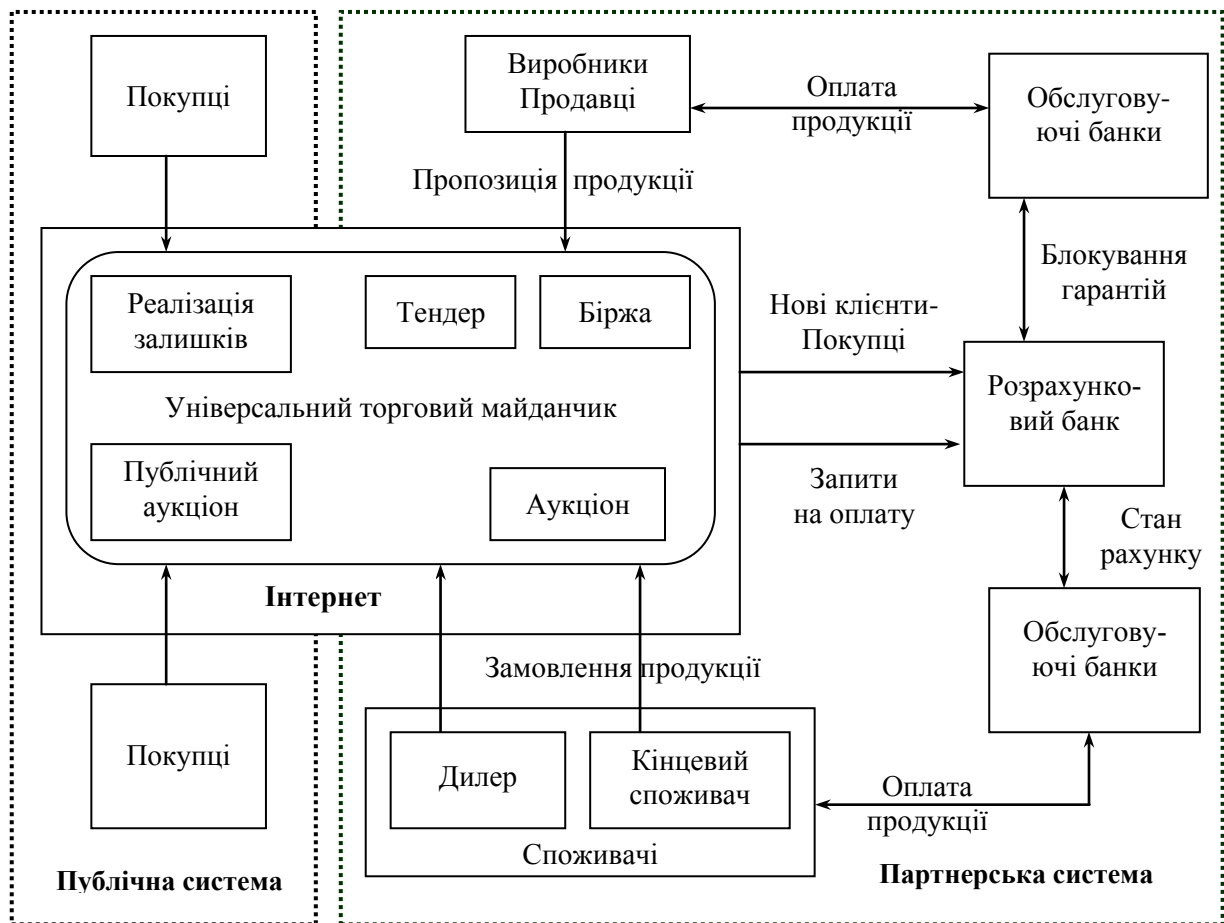
Рис. 1. Функціональна схема організації інформаційно-грошових потоків у системі е-комерції

Для реалізації такої стратегії автор запропонував концепцію електронних торгових майданчиків, обґрунтував їх функціональність та роль банків в управлінні фінансовими і товарними потоками. Кожен із таких майданчиків функціонально охоплюватиме певні предметні області, які залежать від позиціонування банку, його корпоративних і цільових груп клієнтів. Розглянувши методи гарантування угод, автор робить висновок про доцільність створення міжбанківських інтегрованих центрів е-комерції і вирішення проблеми гарантій на основі використання різноманітних фінансових інструментів. Для цього необхідно утворювати потужні альянси банків, страховиків, транспортних і сервісних компаній. Фінансові інструменти цих систем згодом стануть об'єктом купівлі-продажу на фондових ринках.

В Україні найперспективнішими є універсальні системи е-комерції за участю великих та середніх банків з планами широкого розвитку бізнесу. Автор обґрунтовано шляхи створення електронних торгових домів (ЕТД), універсальність яких полягає в наявності ряду гнучких моделей організації торгових інтернет-майданчиків, що забезпечують динамічну зміну цін і умов угод залежно від можливостей і потреб учасників, поточної конкурентноздатності об'єктів купівлі-продажу. ЕТД (рис. 2) повинен мати кілька функціональних майданчиків, завдяки яким купівля-продаж здійснюватиметься за принципами довгострокових контрактів, прямих продажів, біржової торгівлі тощо.

Банкам, на думку автора, доцільно створити інтернет-майданчик для торгівлі фінансовими інструментами. З огляду на значні фінансові потоки між країнами СНД він започаткував би валютну інтернет-біржу, яка б забезпечила

котирування національних валют, проведення операцій з їх купівлі-продажу і взаєморозрахунків між учасниками. З часом система зможе розширити спектр фінансових інструментів і вирішити питання співробітництва з іншими фондовими майданчиками.

Рис. 2. Функціональна схема універсального електронного торгового дому

На думку автора, перспективним для України є створення спеціалізованих центрів е-комерції (тендерів, аукціонів) з державних закупівель та продажу товарів відповідно до Закону України “Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”. Системи розширяють коло учасників, що сприятиме раціональному використанню коштів бюджету і вибору оптимальних варіантів закупівель.

Для забезпечення інтеграції інтернет-магазинів сегмента B2C, орієнтованого на кінцевого споживача, пропонується на основі єдиної системи управління фінансовими потоками і типової технології створювати горизонтальні вузли е-комерції. Автор розглядає дві основні бізнес-моделі таких систем і обґрунтовує їх функціональність, роль банків, перспективи розвитку тощо.

Для врегулювання діяльності на ринку фінансових інтернет-послуг необхідно прийняти нормативні акти, які визначають основні напрямки державної політики у цій сфері, порядок оподаткування, митні процедури, закріплюють базові принципи здійснення угод. Операції е-бізнесу мають транскордонний характер, тому нормативні акти повинні бути адаптовані до відповідних міжнародних

документів. Автор відзначає, що міжнародні інституції та окремі держави ще не досягли консенсусу з цих питань.

Автор обґрунтовує, що е-бізнес кардинально змінює співвідношення між різними видами ризику в діяльності банків та їх клієнтів. Аналіз структури і потенційних ризиків таких бізнес-моделей як фінансовий супермаркет і системи е-комерції дозволив запропонувати класифікацію ризиків поставки фінансових послуг, алгоритм ризик-менеджменту та методика оцінки сукупного ризику систем на основі методу аналізу ієрархій (MAI). Інтерпретуючи класифікатор як модель дерева ієрархій ризиків, автор пропонує вирішити поставлену задачу шляхом поетапної оцінки впливу множини параметрів на локальні пріоритети кожного з рівнів ієрархії. Оцінка ризиків k -го рівня ієрархії буде результатом синтезу елементарних ризиків $R_i^{(k)}$ всіх структурних груп цього рівня, а сукупний ризик (RS) становитиме:

$$RS = \sum_{i=1}^n w_i^{(1)} \cdot R_i^{(1)},$$

де n – число структурних груп на першому (верхньому) рівні ієрархії системи;

$R_i^{(1)}$ – оцінки інтегрованих ризиків структурних груп першого рівня;

$w_i^{(1)}$ – компоненти вектора пріоритетів $W(1)$, які характеризують вплив на RS (елемент першого рівня) ієрархічно підпорядкованих йому структурних груп. Причому в загальному випадку вектор пріоритетів k -го рівня визначається так:

$$w_i^{(k)} = \sqrt[m]{a_{i1}^{(k)} \cdot a_{i2}^{(k)} \cdot \dots \cdot a_{im}^{(k)}} \Bigg/ \sum_{i=1}^m x_i^{(k)},$$

де m – число порівнюваних елементів на k -му рівні;

$x_i^{(k)}$ – компоненти власного вектора, які характеризують відносну вагомість відповідних елементів групи, ієрархічно підпорядкованої елементу k -го рівня;

$a_{ij}^{(k)}$ – елементи i -го рядка матриці A – результати попарних порівнянь експертами i -го та інших елементів у групі на k -му рівні ієрархії системи.

Згідно з методикою отримано узгоджені оцінки ризиків і сукупного ризику груп “Поставка фінансових послуг” і “Впровадження нових фінансових інструментів”. Розглянуто також задачу оцінки ризиків у моделях партнерства банків з технологічними компаніями. Зі зниженням цін на сучасні технології знижується пороговий рівень рентабельності бізнесу і доступ на нові ринки отримують дрібні компанії. Це посилює конкуренцію і забезпечує диверсифікацію капіталів. Проте операції на цих ринках вимагають додаткових витрат на систему управління ризиками, до яких дрібні компанії іноді не готові.

Тому, розглянувши специфічні методи обмеження ризиків стосовно певних систем е-бізнесу (інтернет-трейдингу, систем з кредитним “плечем”), автор вважає за необхідне реалізувати концепцію оптимального розподілу ризиків між компонентами системи, забезпечивши захист найбільш критичних із них для стійкості системи. Логічним доповненням може бути об’єднання ризику

шляхом перетворення випадкових збитків у відносно невеликі постійні витрати. Цей метод лежить в основі страхування і, хоча страхування фінансового ризику – одна із складних послуг, автор вважає, що з огляду на початковий етап розвитку фінансових інтернет-послуг доцільним є створення біржового ринку ризиків. Поєднання інтересів різних фінансових компаній дасть поштовх розвитку ринку строкових фінансових інструментів і стимулюватиме розвиток фінансових інтернет-послуг.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової задачі, що виявляється в обґрунтуванні методологічних і методичних засад розвитку ринку фінансових послуг на основі систем електронного бізнесу на сучасному етапі розвитку фінансово-банківської системи України.

Основні висновки дисертаційного дослідження полягають у наступному:

1. Закономірним етапом розвитку ринку фінансових послуг провідними банками стало використання можливостей розвинутої інфраструктури мережі Інтернет. Рівень розвитку фінансових інтернет-послуг та систем е-бізнесу значною мірою визначає місце і роль фінансових установ на фінансових ринках, ефективність грошово-кредитної політики центральних банків.
2. Стратегія виходу банків на ринок фінансових інтернет-послуг повинна передбачати комплексну реалізацію трьох взаємопов'язаних груп проектів:
  - а) створення корпоративних інформаційно-довідкових систем і розвиток їх до рівня супермаркетів фінансових інтернет-послуг;
  - б) розробка підсистем інтернет-банкінгу та їх інтеграція у платіжні системи;
  - в) розробка і впровадження у партнерстві з клієнтами систем е-бізнесу.
3. Використання обґрунтованої автором схеми створення фінансового супермаркету, як стратегічної цілі діяльності банків на ринку фінансових інтернет-послуг, сприятиме забезпеченню якісно нового рівня обслуговування клієнтів і скороченню витрат, зміцнить конкурентні можливості і підвищить прибутковість банку, розширить географію його присутності на ринку. Послуги на фондовому і страховому ринках та високотехнологічні послуги дозволять розширити ресурсну базу і доступ на ринок дрібним інвесторам.
4. З метою мінімізації витрат обслуговування внутрішніх систем е-бізнесу типу B2B доцільно створювати не повнофункціональні системи інтернет-платежів, а лише підсистеми інтернет-банкінгу, інтегруючи їх у корпоративні системи платежів, які стануть технологічною основою інтернет-банкінгу.
5. Для забезпечення консолідації кредитних ресурсів середніх і невеликих банків необхідно створити спеціалізовані інтернет-системи кредитних аукціонів, які сприятимуть зниженню процентних ставок і ризиків, підвищенню ліквідності проектів і обсягів кредитування, формуванню кредитної історії клієнтів і впровадженню комплексного обслуговування із спеціалізованих інтернет-центрів.

6. Найближчим часом сферою прибуткових послуг в Україні стане е-комерція, розвиток якої у світі супроводжується значним обігом капіталів, а найперспективнішими є проекти у секторі B2B. Чинниками успіху проектів є застосування єдиної методико-технологічної основи управління фінансовими потоками і забезпечення повного циклу маркетингово-торгових операцій.
7. Перспективною для виходу банків на ринок е-комерції є обґрунтована автором стратегія створення електронних торгових майданчиків. Орієнтація їх на певні сфери і функціональна направленість залежать від позиціонування банку і його корпоративних клієнтів. Тип бізнес-моделей і склад учасників визначають механізми і способи виконання банком функцій гаранта угод та взаєморозрахунків.
8. Створення за участю банків інституціональних основ е-бізнесу у формі універсальних торгових домів, спеціалізованих майданчиків, центрів е-комерції сприятиме вдосконаленню управління фінансовими потоками і розвитку безготівкових форм розрахунків, дозволить оптимізувати управління фінансовими і товарними ресурсами.
9. Для торгівлі різноманітними фінансовими інструментами доцільно створити спеціалізований інтернет-майданчик, який може стати основою валютної інтернет-біржі для котирувань національних валют країн СНД і Балтії та проведення операцій з їх купівлі-продажу і розрахунків між учасниками.
10. З метою реалізації потенціалу е-бізнесу та інтеграції України у світові ринки фінансових послуг необхідно прийняти ряд законів, які б врегулювали діяльність у сфері фінансових інтернет-послуг, визначили порядок і умови здійснення угод, захистили інтереси споживачів. Нормативна база повинна розроблятися на основі принципів е-бізнесу, закладених у відповідних документах міжнародних інституцій та, насамперед, у Директивах ЄС, які представляють найбільш цільну концепцію створення інтегрованого ринку.
11. Ефективним способом обмеження впливу ризиків є застосування методу об'єднання ризиків, що лежить в основі страхування. Це сприятиме зниженню ризику шляхом перетворення випадкових збитків у відносно невеликі постійні витрати. З огляду на початковий етап розвитку фінансових інтернет-послуг доцільно створити біржовий ринок ризиків. Поєднання на ньому інтересів різнобічних фінансових компаній сприятиме розвитку ринку строкових фінансових інструментів і ринку фінансових інтернет-послуг.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Юрчук Г.В. Впровадження банківських пластикових карток міжнародних платіжних систем // Вісник Національного банку України. – 1997. – № 8. – С. 32-34, 0,4 д.а.
2. Юрчук Г.В. Електронна комерція та її перспективи для банківської системи України // Вісник Національного банку України. – 2000. – № 9. – С. 20-25, 0,8 д.а.

3. Юрчук Г.В. Електронна комерція та її перспективи для банківської системи України // Вісник Національного банку України. – 2000. – № 10. – С. 29-33, 0,6 д.а.
4. Міщенко В.І., Шаповалов А.В., Юрчук Г.В. Особливості та перспективи розвитку електронної комерції (е-комерції) в банківському бізнесі // Банківська справа. – 2001. – № 4. – С. 18-27, 1,3 д.а., особисто – 0,4 д.а.
5. Юрчук Г.В. Особливості еволюції ринку фінансових послуг та їх надання в умовах розвитку інформаційного суспільства // Вісник Української академії банківської справи. – 2001. – № 2(11). – С. 57-64, 0,8 д.а.
6. Юрчук Г.В. Розвиток послуг комерційних банків у мережі Інтернет // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Зб. наук. пр.: Т. 5. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, 2002. – С. 26-30, 0,3 д.а.
7. Юрчук Г.В. Мережа Інтернет – сучасний канал і середовище надання фінансових послуг // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 7. – С. 52-58, 0,8 д.а.
8. Мельничук М., Юрчук Г. Інтернет-трейдинг та особливості організації інтернет-послуг на фондових і валютних ринках // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 8. – С. 2-8, 0,9 д.а., особисто 0,5 д.а.
9. Єпіфанов А.О., Міщенко В.І., Юрчук Г.В. Роль банківської системи України у становленні та розвитку електронного бізнесу // Вісник Української академії банківської справи. – 2002. – № 1(12). – С. 3-13, 1,2 д.а., особисто – 0,4 д.а.
10. Копитко Б.І., Юрчук Г.В. Поняття електронного бізнесу та класифікація його основних бізнес-моделей // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми регулювання регіонального ринку праці. Зб. наук. пр. Випуск 3 (XXXIV) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2002. – С. 349-364, 0,9 д.а., особисто – 0,5 д.а.
11. Юрчук Г.В. Розвиток банківських послуг з використанням сучасних технологій // Актуальні проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: Зб. наук. статей. – Харків: Фінарт, 2002. – С. 118-120, 0,2 д.а.

АНОТАЦІЯ

Юрчук Г.В. Розвиток фінансових послуг на основі систем електронного бізнесу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Українська академія банківської справи, Суми, 2003.

В дисертації на основі аналізу та узагальнення тенденцій розвитку світового ринку фінансових послуг із застосуванням сучасних платіжних інструментів і систем електронного бізнесу (е-бізнесу) обґрунтовано методичні й практичні рекомендації щодо впровадження ефективних бізнес-моделей у практику фінансового обслуговування на ринку фінансових послуг в Україні. Проаналі-

зовано роль фінансових послуг на фінансовому ринку, досліджено еволюцію сучасних бізнес-моделей, розкрито їх характер, обґрунтовано основні умови та особливості створення і функціонування вітчизняного ринку фінансових послуг.

Запропоновано нові підходи до розвитку ринку фінансових послуг та інтеграції фінансово-банківської системи України у світовий ринок фінансових інтернет-послуг. Обґрунтовано об'єктивність пріоритетної участі банків у цих процесах, стратегію створення супермаркетів фінансових послуг та організацію кредитних інтернет-аукціонів. Розроблено засади створення комерційними банками інституціональних основ е-бізнесу у формі торгових домів і майданчиків, запропоновано основні принципи управління фінансовими потоками у цих системах, проведення взаєморозрахунків між учасниками і механізми гарантування виконання угод. Класифіковано специфічні фінансові ризики систем е-бізнесу, запропоновано методики їх оцінки та алгоритм ризик-менеджменту. Обґрунтовано методологічні основи створення нормативної бази з регулювання операцій е-бізнесу на вітчизняних ринках фінансових послуг.

Ключові слова: фінансові послуги, банки, електронний бізнес, платіжна система, інтернет-банкінг, інтернет-трейдинг, фінансові ризики.

АННОТАЦІЯ

Юрчук Г.В. Развитие финансовых услуг на основе систем электронного бизнеса. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит. – Украинская академия банковского дела, Сумы, 2003.

В диссертации комплексно исследованы тенденции развития мирового рынка финансовых услуг ведущими банками и другими финансовыми компаниями на основе применения современных платежных инструментов и систем е-бизнеса. Анализ и обобщение их опыта позволили разработать научно обоснованные методические и практические рекомендации по внедрению финансово-банковскими учреждениями наиболее эффективных бизнес-моделей в практику обслуживания клиентов на рынке финансовых услуг в Украине.

В работе рассмотрена сущность финансовых услуг как составной части финансового рынка; проанализировано значение и место финансовых услуг на различных этапах эволюции общества; обнаружено взаимовлияние сфер финансовых услуг и новых технологий, особенно характерное для эпохи глобализации финансовых рынков и становления информационного общества. Проанализированы основные тенденции применения, экономические и финансовые последствия развития технологий для рынка финансовых услуг и ряд современных бизнес-моделей финансового обслуживания, начиная с широкого внедрения банковских платежных карточек и до создания электронных денег и систем электронного бизнеса. Проведена классификация систем электронного бизнеса и электронной коммерции, а также рассмотрены принципы их реализации с учетом особенностей применения для финансового обслуживания клиентов.

Показано, что в результате активного и разностороннего использования ведущими банками и другими финансовыми компаниями мира возможностей глобальной сети Интернет начался новый этап развития рынка финансовых услуг. Он характеризуется чрезвычайно динамичным оборотом значительных финансовых ресурсов, развитием систем комплексного финансового обслуживания клиентов и активным выходом на рынок высокотехнологических финансовых услуг нефинансовых компаний, что привело к обострению конкуренции и перераспределению клиентской базы. На основе анализа развития новых моделей взаимодействия финансовых институтов с клиентами (интернет-банкинга, интернет-трейдинга, интернет-страхования), их достоинств и недостатков раскрыт характер этих моделей, которые способствуют повышению уровня информированности клиентов, их оперативному обслуживанию, снижению уровня взаимных расходов, внедрению современных методов сбыта услуг, росту имиджа и конкурентоспособности финансовых посредников, расширению их присутствия на финансовых рынках.

Предложены новые подходы к развитию в Украине рынка современных финансовых услуг с целью совершенствования финансового обслуживания потребителей и интеграции финансово-банковской системы в международный рынок финансовых услуг. Обоснована объективность и необходимость приоритетной роли банковской системы в развитии финансовых интернет-услуг и предложены ряд комплексных проектов, в реализации которых состоит стратегия выхода банков на этот рынок и утверждения на нем своей торговой марки. Обосновано, что создание интернет-супермаркетов – стратегическая цель деятельности коммерческих банков на рынке финансовых интернет-услуг, направленная на совершенствование управления финансовыми потоками, обеспечение качественно нового уровня обслуживания клиентов и сокращение затрат на их привлечение и удержание, повышение конкурентных возможностей и прибыльности банков, расширение географии их присутствия на рынке финансовых услуг. С целью расширения возможностей кредитования реального сектора обоснована перспективность создания специализированных интернет-площадок в форме кредитных аукционов, которые консолидируют активы банков (в т.ч. средних и небольших), снизят операционные расходы и процентные ставки, повысят ликвидность и прибыльность проектов.

Разработаны общие принципы создания с участием коммерческих банков институциональных основ е-бизнеса в форме торговых домов и площадок, обоснованы главные принципы управления финансовыми потоками в этих системах, проведения взаиморасчетов между участниками с использованием современных финансовых инструментов и механизмов гарантирования выполнения соглашений между ними. Обоснован выбор сфер деятельности и отраслей, в которых применение систем е-бизнеса может быть наиболее перспективным.

Осуществлена классификация специфических финансовых рисков систем финансовых интернет-услуг и е-бизнеса, предложен алгоритм риск-менеджмента, методика количественной оценки совокупных рисков банков при их

участии в системах финансовых интернет-услуг, а также разработаны конкретные практические рекомендации по минимизации воздействия разнообразных факторов риска оказания интернет-услуг на стабильность банков. Обобщена международная нормативно-методическая база, предложены практические рекомендации по разработке и внедрению в Украине нормативной базы для обеспечения развития рынка финансовых услуг и систем электронного бизнеса.

Ключевые слова: финансовые услуги, банки, электронный бизнес, платежная система, интернет-банкинг, интернет-трейдинг, финансовые риски.

SUMMARY

Yurchuk G.V. Development of financial services on the basis of electronic business systems. – Manuscript.

Dissertation on competition of scientific degree of the candidate of economic sciences on speciality 08.04.01 – finance, money circulation and credit. – Ukrainian Academy of Banking, Sumy, 2003.

On the basis of analysis and generalization of world financial services market development tendencies using up-to-date instruments of payment and electronic business (e-business) systems this dissertation offers scientifically-grounded methodical and practical recommendations on effective business models application into financial consumer service practice in Ukraine. The author analyses financial services' role in the financial market, explores the evolution of contemporary business-models. These models' nature is revealed and the main circumstances and peculiarities of creation and operation of financial services market on their basis are proved.

New approaches to the development of contemporary financial services market and banking system integration into the world financial internet services market are offered. The work proves objectivity of banks' priority participation in mentioned processes, market entry strategies and creation of financial services "supermarkets" as well as organization of credit internet-auctions. Fundamentals of building of e-business institutional foundations in the form of trade houses and trade areas by commercial banks are developed. Moreover, basic principles of financial flows management in these systems, carrying out of participants' intercalculations and performance bond procedure are suggested. Financial risks specific for e-business systems are classified, their estimation methodology and risk-management algorithm are offered. The author studies some methodological principles of the normative base creation for regulation of e-business operations on domestic financial services markets.

Key words: financial services, banks, electronic business, payment system, Internet banking, Internet trading, financial risks.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
В.І. Міщенко

Підписано до друку 20.08.2003.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 1,0.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Інформаційно-видавничий відділ
Української академії банківської справи
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.